

ટપક

શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્રનું માસિક મુખપત્ર

વર્ષ : ૨ અંક : ૪

એપ્રિલ, ૨૦૦૦

સંપાદક ટીમ
પ્રકાશ ભટ્ટી
મમતા ગૌસ્વામી
વજુ ગોવિંદીયા
ધર્મેન્દ્ર મહેતા

દુષ્કાળ

આ સદીના સૌથી વિકટ દુષ્કાળ નો સામનો આ વિસ્તાર આજે કરી રહ્યો છે. દુષ્કાળના ઓળા સામે જોયા પછી આજે લોકોમાં જાગૃતિ પેદા થઈ છે અને લોકો જળસંગ્રહના કામમાં લાગ્યા છે. છેલ્લા ૧૦ વર્ષથી પાણીની વ્યવસ્થા બાબતે અને પર્યાવરણ સંતુલન બાબતે ચિંતા વ્યક્ત થતી રહી હતી પરંતુ આ વ્યવસ્થાઓ બિલકુલ ખોરવાઈ ન જાય ત્યાં સુધી આપણી આંખ ઉઘડતી નથી. જેવી આજે પાણીની સ્થિતિ છે તેવી સ્થિતિ પર્યાવરણ પ્રદુષણ માટે આવતી કાલે ઉભી થવાની છે. તે માટે પણ લોકોએજ આયોજન કરવું જરૂરી બનશે આડેઘડ કપાતા જંગલો કે એકલ દોકલ વૃક્ષો, પાણી તથા ખનીજો નો બેફામ દુર્વ્યય, વધતા જતા પ્રદુષણની ઉપેક્ષા વિ. આવતા દિવસો માં માનવીને અધમુવો બનાવી છેવટે મોત તરફ લઈ જશે. કુદરતી સંપત્તિની જાળવણી (સંતુલન) અને વિવેકપુર્વકનો વપરાશ જમાત્ર માનવ જાતને બચાવી શકશે.

ગાંડો બાવળ

સૌરાષ્ટ્ર—કચ્છની ધરતી પર આશરે ૩૦ વર્ષ પહેલા દેશી કુળના વૃક્ષો અને મેદાનો—ગૌચર વિ. ખુલ્લી જગ્યામાં ઘાસ થતુ હતુ. સિયાઈની સુવિધાઓ વધવાથી પાણીના તળ ધીમે ધીમે ઉડા જતા ગયા. જેના કારણે સારી જાતના વૃક્ષો પ્રત્યે લોકોની ઉદાસીનતા વધી. ડેમો થવાના કારણે નદી નહેરા ઓમાં પાણીના વહેણ બંધ થયા. ઘાંસીયા મેદાનો, નદીના કિનારા તથા રસ્તાની ખુલ્લી જમીનો પર ધીરે ધીરે ગાંડા બાવળે સ્થાન લીધુ. ઓછા પાણીએ અને કોઈ પણ જાતની માવજત વિના ઉછરતા બાવળોએ મોટા ભાગની ખુલ્લી જમીનો પર કબજો જમાવ્યો. ખેતરને શેડે—પાળે કેતકી, થોર, બોરડીનુ સ્થાન ગાંડા બાવળે લીધુ. પાણીની તંગીની વિકટ પરિસ્થિતિ તથા ખેતી આધારીત પાકો પરના રાની પશુઓ ના આક્રમણ માટે લોકોએ આ ગાંડા બાવળને જવાબદાર ઠેરવ્યા.

કચ્છના બન્ની વિસ્તાર ઘાંસીયા મેદાનોની જગ્યાએ ગાંડો બાવળ આવતા અને ત્યારબાદ આ જમીન રણમાં પરિવર્તિત થવાના આધારે અમારી સમજ પણ એવી બની કે ખરેખર ગાંડા બાવળથી ઘણુ નુકસાન થઈ રહ્યુ છે. બન્ની વિસ્તારની

આ પરિસ્થિતિ માટે કારણો રજુ થયા તેમાં માત્ર ગાંડો બાવળ જ જવાબદાર નથી ઘાસ આપ મેળે થતુ હતુ તેવા આ મેદાનો પર ઢોળાવવાળા વિસ્તારમાં થી ચોમાસાના વરસાદનું પાણી આવતુ હતું. ઢોળાવવાળા વિસ્તારમાં જળસંગ્રહ ના આશયથી નાના મોટા ચેકડેમો થયા. અનિયમિત અને અપૂરતો વરસાદ થી પાણી આવવુ જોઈએ તેટલુ આવતુ નથી જેના કારણે ઘાસનું ઉત્પાદન ઘટ્યુ અને ગાંડા બાવળ વધ્યા હતા.

ચેકડેમ

પાણીની કારમી તંગીને કારણે સરકાર, સ્વૈચ્છિક સંગઠનો અને ઉત્સાહી કાર્યકરોની પ્રેરણાથી લોકો જળસંગ્રહ પ્રત્યે જાગૃત થયા છે અને છેલ્લા ૧૦ વર્ષમાં જળસંગ્રહ ના કામો નથી થયા તેટલા આ વર્ષે થયા છે ને મોટા ભાગના કામો લોકસહકાર અને લોકભાગીદારી થી થયા છે. વોટરશેડ યોજના, ગુ. રા. પા. પૂ. અને ગ. વ્યા. બોર્ડ અને ગુજરાત સરકારની ૬૦/૪૦ ની યોજનાનો જળસંચય માટે લોકોએ પૂરે પૂરો લાભ લીધો છે. જેના કારણેજો આવતુ ચોમાસુ સારું આવે તો લોકોએ પાણીની જરા પણ મુશ્કેલી ભોગવવી નહી પડે. પરંતુ જે સ્ટ્રક્ચરો ઉભા થયા છે તેમાં દર વર્ષે પાણી ભરાશે તેની સમાન વહેંચણી ની વ્યવસ્થાઓ પણ લોકોએ જ ગોઠવવી પડશે. નહિતર પાણીનો બગાડ કે ઝઘડાઓ ઉભા થશે. પાણી આવવાને કારણે તેની સાથે રેતી, માટી કે કાંપ આવશે જેથી સ્ટ્રક્ચરો પૂરાઈ જશે પાણીની ભરાવવાની ક્ષમતા ઘટશે તો માટી દર વર્ષે કાઢવાની જવાબદારી પણ ગામ લોકોએ જ લેવી પડશે આ માટે જે રીતે સ્ટ્રક્ચરો ઉભા કરવામાં લોકોએ ભાગીદારી નોંધાવી છે. તેમ તેને સાચવવા તથા જળ વહેંચણી માટે લોકોએ ભાગીદારી નોંધાવવી પડશે નહિતર સ્ટ્રક્ચરો ઉભા કર્યા છે તેનો કોઈ અર્થ નહી રહે અંતે ફરી તેની તે સ્થિતિ સર્જાશે. પડી છે કાળની નજર ગુજરાત પર,

આવ્યા છે દુષ્કાળના ઓળા આપણા પર,
હવે તો આપણો છે, આપણા પર આધાર,
મારું શું? તમારું? ભૂલી કરો એક નિર્ધાર,
જળસંચય.....જળસંચય...છે માત્ર આધાર

—મહાદેવ

પાણી બચશે જીવન બચશે, ના કોઈ ભુખે તરશે મરશે

ઉન્નતિ

ગુજરાતમાં પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓની સ્થિતિ અને આવનારી પંચાયતોની ચૂંટણીમાં સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓની ભૂમિકાની ચર્ચા માટે અમદાવાદ ખાતે તા. ૮ થી ૯ મે, ૨૦૦૦ ના રોજ બેઠક રાખવામાં આવી છે.

બીએસસી/વાણી

બીહેવીયરલ સાયન્સ સેન્ટર તથા વાણીના સંયુક્ત ઉપક્રમે અમદાવાદ (બોપલ) ખાતે તા. ૪ એપ્રિલે સેમિનાર રાખવામાં આવેલ છે જેમાં એફસીઆરએ ઉપરાંત સ્વૈ.સંગઠનોને લગતી કાયદાકીય બાબતો પર વિચાર વિમર્શ થશે.

સુમતિ - પોરબંદર

સુમતિ દ્વારા ૧ માસના ફેબ્રિકસ પેઈન્ટીંગ વર્ગો ચલાવવામાં આવ્યા. હવે ટેડીબેર, કોમ્પ્યુટર એજ્યુકેશન, ફેબ્રીક્સ પેઈન્ટીંગ, ફ્લાવર્સ, બ્યુટીપાર્લર ના રાહતદરના કોર્ષ શરૂ કરી રહ્યા છીએ.

રૂગનાથપુર ગ્રામપંચાયત

રૂગનાથપુર ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ શ્રી મગનભાઈ મોહનભાઈ વેકરીયા પોતાના ૧૦ વર્ષના સરપંચ પદ દરમ્યાન પોતાની મહેનત ઉત્સાહ અને પોતાના ગામના આદર્શ બનાવવાના સંકલ્પથી ગામમાં સિમેન્ટ રોડ, ગામના પાદરમાં પરબ, પંચાયત ના મકાનમાં સંડાસ બાથરૂમની સુવિધા અને પાણી માટે નળ કનેક્શન, પાણી પૂરવઠા યોજ ના નું કામ તથા પંપ હાઉસ, બોર કરાવી તેમા સર્બર્મસીબલ પંપ મૂકવો ગરીબોને વિવિધ સહાયોના લાભ અપાવવા પ્રાથમિક શાળા માં પીવાનાં પાણીની સુવિધા, ગામના કૂવા પર પવન ચક્કી મુકવી વિ. અનેક કામો કરી ખાંભા તાલુકામાં રૂગનાથપુરને આદર્શ ગામ બનાવ્યું છે.

સમગ્ર વિકાસ ટ્રસ્ટ

સરદાર સમૃતિ કેન્દ્ર, જૂનાગઢ ખાતે સમગ્ર વિકાસ ટ્રસ્ટ દ્વારા આયોજીત ત્રિ દિવસીય ખેડૂત તાલીમ શીબીર અંતર્ગત ગારીયાધાર તાલુકાના રાણીગામ તથા જૂના રાણીગામના ૩૫ ખેડૂતભાઈઓ એ તાલીમમાં ભાગ લીધો હતો. ગારીયાધાર તાલુકાના છેવાડાના આ ગામોનો મુખ્ય પ્રશ્ન ખારાપાટ ની જમીન નો છે. તદઉપરાંત મોટાભાગની જમીન બીન પિયત હોવાથી ખેડૂતોને વરસાદી ખેતી પર આધારીત રહેવું પડે છે. આ સંજોગોમાં સરદાર સ્મૃતિ કેન્દ્ર જૂનાગઢ ખાતે પ્રો. નરેન્દ્ર ભરાડ નાં માર્ગદર્શન હેઠળ ત્રણ દિવસ ની તાલીમ દરમ્યાન ખેડૂતો ને ખેતી માટેના વિવિધ નિષ્ણાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું ઉપરાંત કૃષિ યુનિવર્સિટીનાં વિભાગો જેવા કે રોગ, કીટક શાસ્ત્ર, પશુપાલન, કપાસ, મગફળી, બાગાયતી ફળાઉરોપાઓ, કઠોળવિભાગ વિગેરે વિભાગોની પ્રત્યક્ષ મુલાકાત લઈ ઓછા

પાણીએ સારું વાવેતર કેવી રીતે મેળવી શકાય તેની તલસ્પર્શી માહિતી ખેડૂતો એ મેળવી આ તાલીમ શિબિર નું સંચાલન સમગ્ર વિકાસ ટ્રસ્ટનાં પ્રતિનિધિ શ્રી અમિત દવે એ કયું હતું.

પેરા લીગલ ટ્રેનાંગ

ગુજરાત સ્ટેટ લીગલ સર્વિસીઝ ઓથોરીટી દ્વારા પેરાલીગલ ટ્રેનીંગ સમાજના નબળા વર્ગ તથા છેવાડાની વ્યક્તિઓમાં કાયદાકીય જાગૃતિ આવે અને મફત તથા સક્ષમ કાનૂની સહાય પ્રાપ્ત થાય તે હેતુથી સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના કાર્યકરો માટે રાખવામાં આવી છે.

અમદાવાદ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન

સંસ્થા દ્વારા કોમ્પ્યુટરના ઉપયોગ અંગેની કાર્યશાળા (તા. ૩-૪ જુન) તથા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ, લોક સંગઠનોમા પડતરનું નિર્ધારણ તથા વ્યવસ્થા એ વિષય પરની તાલીમ (૬-૭ મે, ૨૦૦૦) યોજવામાં આવી છે.

શિક્ષણ કેન્દ્ર

૧૪ એપ્રિલનાં રોજ સંસ્થાના જુદા-જુદા પ્રોજેક્ટ હેઠળ ચાલતી કામગીરી માટે ગત વર્ષમાં થયેલ કાર્યની સમીક્ષા તથા ૨૦૦૦-૨૦૦૧ માટે નું આયોજન સંસ્થાના કાર્યકરો એ સાથે બેસીને કર્યું

જળસ્ત્રાવ મંડળોના પ્રમુખશ્રીઓની બેઠક

જળસ્ત્રાવ યોજના ખાંભાના પ્રથમ ચરણના ૧૦ પ્રોજેક્ટના સંગઠન પ્રમુખશ્રીઓની બેઠક તા. ૬/૫/૨૦૦૦ના રોજ ખાંભા કાર્યાલય પર રાખવામાં આવી છે. આ બેઠકમાં મંડળના ભવિષ્યના સંચાલન સંબંધી ચર્ચા હાથ ધરવામાં આવશે.

જુથ લીડર મીટીંગ

તા. ૧૩/૫/૨૦૦૦ ખાંભા તાલુકામાં રચાયેલા સ્વસહાયજુથોના આગેવાનો માટે એક બેઠક ખાંભા કાર્યાલય પર રાખવામાં આવી છે આ જુથોને આનંદી તથા નાબાર્ડ તથા સ્થાનિક બેંક મેનેજર શ્રીઓ દ્વારા માર્ગદર્શન આપવામાં આવશે.

સ્ત્રોત:-ઉન્નતિ
અમદાવાદ

ક્યાંક છે બુંદ, ક્યાંક છે ધોધ!

પાણી બચાવી જીવન બચાવો, આજથી આપણી ફરજ બજાવો

સ્વ સહાય જૂથો

સંસ્થા દ્વારા ચાલતા સ્વસહાય જૂથોની મુલાકાત નાબાર્ડ ના મેનેજર શ્રી એચ.જે. પંડ્યા એ લીધી હતી. જેમા બચત ધિરાણ ની ચર્ચાઓ ઉપરાંત વાંકીયા ગામે પશુપાલક બહેનોનાં જૂથની સભ્ય બહેનોને દુધના વેચાણ બાબતે વિસ્તૃત ચર્ચા કરવામાં

આવી હતી. પચપચીયા જૂથની બહેનો સાથે બેંકમાં થી ધિરાણ લઈ વ્યવસાય શરૂ કરાવવા તથા અંદરો અંદર ધિરાણ કરવા માટે પણ બેંક પાસેથી ધિરાણ બાબતે માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું હતું. શિક્ષણ અને સમાજકલ્યાણ કેન્દ્ર એ ખાંભા તાલુકામાં વધુ ૧૦૦ જૂથો નાબાર્ડના સહયોગથી રચવા કાર્યવાહી હાથ ધરી છે.

સંગત

સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ દ્વારા સ્વરોજગારીના મુદ્દે સૌરાષ્ટ્રની સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓમાટે સંગત નેટવર્ક દ્વારા જુનાગઢ ખાતે તા. ૧૫/૪/૨૦૦૦ના રોજ એક દિવસીય સેમીનાર યોજાયો જેમાં નાબાર્ડ અમદાવાદ અને જુનાગઢના પ્રતિનિધિઓએ બચત જૂથો પર વિસ્તૃત સમજ આપી સૌરાષ્ટ્રમાં આ કામગીરીને વેગ આપવા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને મદદ કરવા જણાવ્યું. આ ઉપરાંત વ્યવસાયિક તાલીમ અને રોજગાર કચેરી રાજકોટના પ્રતિનિધિ એ રોજગાર ઉભો કરવા વ્યવસાયિક તાલીમોનું આયોજન કરવા સંસ્થાઓને જણાવ્યું તેમજ વન અધિકારી જુનાગઢ એ પર્યાવરણ સંતુલન માટે કામો કરવા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓને જણાવ્યું.

ગુજરાત વોલેન્ટરી હેલ્થ એશોશીએશન

ગુજરાત વોલેન્ટરી હેલ્થ એશોશીએશન ૨૫માં વર્ષમાં પ્રવેશતા સિલ્વર જ્યુબીલ યરની ઉજવણી અને ગ્રામિણ ક્ષેત્રેના

આરોગ્ય કાર્યકર્તાઓ માટેનો કાર્ય શિબિર તા ૭-૯ એપ્રિલ દરમિયાન યોજવામાં આવી જેમાં કિશોરાવસ્થામાં ઉદભવતા પ્રશ્નો અને રોગો પર ચર્ચાઓ કરવામાં આવી આ કાર્યક્રમમાં સંસ્થાના પ્રતિનિધિઓ શ્રી વજુભાઈ, મમતાબેન, પુર્વીબેન તથા ગ્રામિણ ક્ષેત્રના કાર્યકર્તાઓ રળીયાતબેન, દયાબેન, દેવુબેન અને ભાવનાબેન વિ.એ હાજરી આપી હતી.

સાંભળો કુદરતની બોધવાણી ,જીવવું હોયતો બચાવો પાણી

મારું જીવન-દર્શન

સરસ મનની પ્રવૃત્તિ છે. કેરા કાગળ ઉપર નીચે મુજબ એક સીધી રેખા દોરો. રેખાની શરૂઆતના છેડે એક બિંદુ મુકો. એ બિંદુ ઉપર તમારી જન્મ તારીખ, સાલ અને દિવસ મૂકજો. થોડાક અંતરે અથવા રેખાની વચ્ચે બીજું એક બિંદુ મુકી દો. ત્યાં આજના દિવસ, તારીખ અને સાલ લખો. રેખાના છેડે ત્રીજું બિંદુ મૂકો અને તમારી કલ્પના મુજબ તમારા મૃત્યુનો દિવસ, સાલ તેના ઉપર લખજો. તમારે કેટલું જીવવું છે, એનો વિચાર કરીને તારીખ અને સાલની નોંધ કરજો.

જન્મ તારીખ ભૂતકાળનું જીવન

ભૂતકાળના જીવનને યાદ કરીને ફરી એક વખત એની મીઠાશ અનુભવો. જીવન-મુલ્યાંકન, આત્મનિરીક્ષણ કરવું. સુખ-દુઃખ, સફળ-નિષ્ફળ સંઘર્ષ, કસોટી અને છુટાકારના અનુભવ, જીવનમાં આવેલી સારી-માઠી વ્યક્તિઓ અને જીવન ઉપર એમની થયેલી સારી-માઠી અસર જીવનમાં જોયેલાં સારાં-માઠાં સ્થળો અને એની સાથે સંકળાયેલા સારા માઠા અનુભવો યાદ કરવા. આજ સુધીનું જીવન કેવું લાગ્યું? પાછલા જીવનમાંથી શું શીખવા જેવું છે?

આજની તારીખ વર્તમાન જીવન

આજે જીવન કેવું લાગે છે. જીવવા જેવું? આજનો આનંદ, આજના સુખ-દુઃખો, આજના પ્રશ્નો કેવા છે? અને એમનું નિવારણ કઈ રીતે કરશો?

મૃત્યુની તારીખ ભાવિજીવન

ભાવિ જીવનનું આયોજન ભવિષ્ય માટે કોઈ નક્કર ધ્યેય યોજના? જીવન કઈ રીતે જીવશો? જીવન ધ્યેય હાંસલ કરવા માટે તમારી છુપી શક્તિઓનો કઈ રીતે સારો ઉપયોગ કરશો? નબળાઈઓ અને મુશ્કેલીઓ કઈ રીતે દૂર કરશો? કોનું માર્ગદર્શન લેશો? જીવનને સફળ કઈ રીતે કરશો?

મારું જીવન કેવું હતું? કેવું છે? હું કયા રસ્તે જઈ રહ્યો છું? જીવનમાં મારે શું મેળવવું છે? મારે કઈ રીતે જીવવું છે? હું શા માટે જીવી રહ્યો છું? અને મારે કઈ રીતે મરવું છે? વગેરે જીવનના અગત્યના પ્રશ્નોના જવાબ આપીને આપણે આપણાં જીવનનું આત્મપરીક્ષણ કરી શકીએ છીએ.

આ પ્રવૃત્તિની મદદથી આપણા જીવનનો વિશાળ ખ્યાલ મેળવીને આપણે જીવનને નવો વળાંક આપી શકીએ છીએ. જીવનમાં કેટલું કમાવ્યા કે કેટલું જીવ્યા એ અગત્યનું નથી પણ આપણે કઈ રીતે જીવ્યા એ વધારે અગત્યનું છે. પોતાનામાં રહેલી છુપી શક્તિનો સારો એવો ઉપયોગ કરીને વિકાસ કરવો અને જીવનને અર્થપૂર્ણ બનાવવું એ આ પ્રવૃત્તિનો આશય છે. આ પ્રવૃત્તિ એક નાનકડી આત્મકથારૂપે પણ લખી શકાય. જીવનરેખા લખવા માટે દોઢથી બે કલાક આપી દેવા. લખ્યા પછી નાના નાના જૂથમાં જીવન રેખા વિષેની આપ-લે અથવા નજીકના મિત્ર સાથે પણ આપ-લે થાય.

Printed by Dhiren Vagadia and Published by Dhiren Vagadia on behalf of Educational & Social Welfare Centre and Printed at Devkamal Computers- Amereli and Published at Amreli, Editor Dhiren Vagadia.

Book -Post,Printed Matter
Post Regn. No. G/AMI-91/99

પ્રતિશ્રી, _____

ટપક કાર્યાલય

શિક્ષણ અને સમાજ કલ્યાણ કેન્દ્ર

૯૫, જલારામનગર-૨ અમરેલી

☎(૦૨૭૯૨)૨૩૫૨૫, ૨૦૬૩૫